

"İ'lem Eyyühe'l-Azîz! Maddîyattan olmayan, bilhassa mahiyetleri mütebâyin olan bir çoklukta tasarruf eden bir zâtın, o çokluğun her birisiyle bizzât mübâşeret ve muâlecesi lâzım değildir..." devamıyla izah eder misiniz?

İ'lem Eyyühe'l-Azîz! Maddîyattan olmayan, bilhassa mahiyetleri mütebâyin olan bir çoklukta tasarruf eden bir zâtın, o çokluğun her birisiyle bizzât mübâşeret ve muâlecesi lâzım değildir.

Evet, asker neferâtı arasında bir kumandanın tasarrufâtı, tanzimâtı, ancak emir ve iradesiyle husûle gelir. Eğer o kumandanlık vazifeleri ve işleri neferâta havale edilirse, her bir neferin bizzât mübâşeret ve hizmetiyle veya her bir neferin bir kumandan kesilmesiyle vücud bulacaktır.

Binaenaleyh, Cenab-ı Hakk'ın mahlukatındaki tasarrufu, yalnız bir emir ve irade ile olur. Bizzât mübâşereti yoktur. Şemsin kâinatı tenvir ettiği gibi.

Mübaşeretsiz tasarruf, dokunmaksızın iş görmek demektir. Mualecesiz iş görmek ise, bir şeyler yapmak için çaba göstermeksizin sadece irade ile o işi gerçekleştirme mânasına gelir.

Mübaşerette iki tarafın da maddî olması gerekir. Taraflardan birisi maddî olmasa dokunma olayı meydana gelmez. Meselâ, elimiz de maddidir, kitap da. Onun için kitabı tutmamız için ona dokunmamız gerekir. Ama göz nuru maddî olmadığı için, kitabı okurken gözümüzün ona temas etmesi gerekmez. Göz o kitapta bir bakıma mübaşeretsiz iş görür.

Bizim görme sıfatımız gibi, miknatısın da çekim gücü maddi değildir. Bu çekim kuvveti çivileri onlara dokunmaksızın çeker.

Keza, güneşin cazibesi de maddî değildir, gezegenlerini dokunmadan çevirir.

Mübaşeretsiz tasarrufun en güzel bir örneği de ruhumuzda kendini gösterir.

"İnsanın... ruhu bütün cesedine öyle bir münasebeti var ki, bütün âzâsını ve eczâsını birbirine yardım ettirir." Sözler

Ruhumuz, organlarımızı birbirine yardım ettirirken dokunmadan iş görür. Organlarımız kesif ve maddî ise de ruhumuz lâtiftir ve nuranîdir. Meselâ, yere düşen kalemimizi elimizle tutar ve yukarı çekeriz. Elimizin kendisini ise mübaşeretsiz kaldırırız. Yâni, ruhumuz elimizin bir yerinden tutup da onu yukarı kaldırmış değil. Onun elimizdeki tasarrufu, mübaşeretsizdir ve sanki bir emir ve irade ile gerçekleşir. Yâni, biz elimizi kaldırmayı irade ettiğimizde el hemen yukarı kalkar; sanki ona "kalk" emri verilmiş gibi. El ruhun emrindedir ve ona son derece itaatlidir, o neyi dilerse hemen yerine getirir.

Cenâb-ı Hakk'ın eşyayı "Ol!" emriyle vücuda getirmesinin, bir derece anlaşılmasında, bizim için en güzel örnek ruhun bedendeki bu icraatlarıdır.

"Bir şeyi irade ettiği zaman O'nun işi, sadece o şeye ol demesidir, o da hemen oluverir." mealindeki ayet-i kerîmeyi şu ifadeler çok güzel tefsir ediyor:

"Emr-i tekvinîsi, kudret ve irâdeyi tazammun ettiğini ve bütün eşya evâmirine gayet musahhar ve münkad olduklarını ve mübâşeretsiz, muâlecesiz halk ettiği için icadındaki suhulet-i mutlakayı ifade için, sırf bir emirle işler yaptığını, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân ile ferman ediyor." Sözler

Üstat hazretleri de bu ayetli ilgili bir bahiste sanki (güya) emreder yapılır ifadesini kullanır. Burada geçen sanki (güya) kelimesi çok önemlidir. Elimizi kaldırma örneğimizde, sanki ruhumuz ele kalk diye emretmiş de o da bu emri süratle yerine getirerek hemen kalkmıştır.

Allah'ın bir şeyi yaratmayı dilediğinde onun hemen olmasını, Üstat hazretleri güya emreden yapılır şeklinde çok ince ve hassas bir ifade ile bizlere ders vermiş oluyor.

"Meselâ, nasıl ki, terzi gibi bir san'atçı, birçok külfetler, maharetlerle, musannâ bireyi icad eder ve onu bir model yapar. Sonra onun emsâlini külfetsiz, çabuk yapabilir. Hattâ bâzan öyle bir derece suhulet peydâ eder ki, güyâ, emreder yapılır; ve öyle kuvvetli bir intizam kesb eder-saat gibi-güyâ bir emrin dokunmasıyla işlenir ve işler." Sözler

"Nasıl ki gayet mahir bir san'atkâr, ziyade kolay bir tarzda, elini işe dokundurur dokundurmaz, makine gibi işler. Ve o sürat ve mahareti ifade için denilir ki, "O iş ve san'at ona o kadar musahhardır ki, güya emriyle, dokunmasıyla işler oluyor, san'atlar vücuda geliyor." Öyle de, Kadîr-i Zülcelâlin kudretine karşı, eşyanın nihayet derecede musahhariyet ve itaatine ve o kudretin nihayet derecede külfetsiz ve suhuletle iş gördüğüne işaretten **فَرَمَانَ وَكَيْفَ نَكْرَهُ لَوْلَقَبْنَا اللَّهَ دَرَا ذَا مُرْمَا مَا** ferman eder." Yirminci Mektup -Onuncu Kelime

“Binaenaleyh Cenâb-ı Hakk'ın mahlukatındaki tasarrufu, yalnız bir emir ve irade ile olur. Bizzât mübaşeretı yoktur. Şemsin kâinatı tenvir ettiği gibi.”

On Altıncı Söz'de Üstat hazretleri güneşin maddî-nuranî bir varlık olduğunu beyan eder. Güneş maddi olduğu halde, ışığının, hararetinin, kuvvetinin nurani olması dolayısıyla yer yüzündeki sayısız denecek kadar eşyada birlikte iş görür, bütün eşyayı birlikte aydınlatır, bütün güzlere beraber ışık verir. Bütün bu icraatlarını mübaşeretsiz yapar. Maddî-nuranî bir mahluk olan güneşe bu kabiliyetin ihsan edilmesi açıkça gösterir ki, bir ismi Nur, bütün esmâsı ve sıfatı nuranî olan Cenab-ı Hak bütün icraatlarını, mübaşeretsiz olarak, sırf bir emir ve irade ile yapar.